

ВИКОРИСТАННЯ МАТЕРІАЛІВ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДЛЯ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАПОБІЖНИХ ЗАХОДІВ

Сучасна кримінально-процесуальна доктрина ґрунтується на положенні про те, що прийняття законних і обґрунтованих рішень у кримінальних справах є запорукою досягнення мети кримінального пронесу.

Деякі з учасників кримінального процесу інколи досить активно протидіють органам досудового слідства та суду у встановленні істини по справі та прийняттю законного й обґрунтованого рішення з метою уникнення відповідальності за вчинені злочини чи досягнення інших цілей. При цьому застосовують насильницькі дії, якими створюється загроза життю, здоров'ю, житлу тощо інших учасників процесу та їх родичам. Для протидії вищевказаним протиправним проявам законодавець передбачив можливість застосування запобіжних заходів відносно до окремих суб'єктів кримінального процесу.

В юридичній літературі запобіжні заходи визначаються по-різному: як примусові заходи кримінально-процесуального характеру, як засоби процесуального примусу або просто як заходи державного примусу, що застосовуються до підозрюваного, обвинуваченого, підсудного, засудженого з метою запобігти спробам ухилитися від дізнання, слідства або суду, перешкодити встановленню істини у кримінальній справі або продовжити злочинну діяльність,

а також для забезпечення виконання процесуальних рішень.

Вагому роль при вирішенні питання про можливість застосування запобіжних заходів відіграє оперативно-розшукова діяльність.

Окремі аспекти використання матеріалів ОРД для обґрунтування рішень про застосування запобіжних заходів в кримінальних справах досліджувалися в роботах присвячених проблемам використання матеріалів як доказів під час проведення заходів досудового слідства.

Говорячи про співвідношення ОРД в кримінальному процесі та такого інституту як недоторканність особи в кримінальному судочинстві, необхідно зазначити, що до цього часу, вищевказане питання залишається досить дискусійним. Це пов'язано з тим, що в жодній із норм КПК України, а також Закону України “Про оперативно-розшукову діяльність” немає вказівки на те, що матеріали ОРД можуть бути використані як приводи та підстави для прийняття рішення про застосування примусових заходів. Однак, у п. 3 ст. 10 вищевказаного нормативно-правового акту зазначається, що такі матеріали можуть бути використані для попередження, припинення і розслідування злочинів.

Оперативно-розшукова інформація, при прийнятті рішення про застосування запобіжних заходів, має, в першу чергу, орієнтовний характер. У разі можливості вибору пріоритет повинен надаватися кримінально-процесуальній інформації. В сукупності з даними, що містяться в матеріалах кримінальної справи, вона може створювати достатні дані для застосування запобіжних заходів; оперативно-розшукова інформація у чистому виді не може розглядатися як підстава для застосування запобіжних заходів; окремі заходи процесуального примусу можуть застосовуватися на підставі оперативно-розшукової інформації, яка знайшла своє відображення в матеріалах кримінальної справи або оперативно-розшукової справи.

При вирішенні питання про те, яку роль відіграє ОРД при обранні запобіжного заходу слід виходити з того, що ОРД і кримінальний процес мають комплексний динамічний характер. ОРД сприяє і досудовому слідству у виконанні функції обвинувачення і разом вони становлять систему взаємозалежних оперативно-розшукових і кримінально-процесуальних заходів, які, як правило, пов'язані між собою єдиною кінцевою метою – встановлення істини у справі і прийняття в ній законного й обґрунтованого рішення, а тому ці заходи не можна розглядати як безсистемні одиничні акти, зводити “ОРД лише до підказки внутрішньому переконанню суб'єкта”, який приймає відповідне процесуальне рішення, чи лише до “заміни інтуїції слідчого та особи, що проводить дізнання”.

Виходячи із засад права, зокрема правового статусу суб'єктів,

відносно до яких застосовуються запобіжні заходи, вважається, що підставами для їх застосування, за чинним КПК України, може бути лише сукупність доказів, які можна покласти в обґрунтування відповідного процесуального рішення уповноваженої особи. Матеріали ОРД, якщо вони не залучені у визначеному процесуальним законом порядку до кримінальної справи, не набули статусу відповідного доказу і не можуть бути покладені в обґрунтування рішення про застосування запобіжних заходів. Вони не можуть використовуватися і в сукупності з доказами при обґрунтуванні таких рішень, оскільки такі матеріали після їх обов'язкової перевірки процесуальним шляхом або набувають статусу відповідного доказу, або повинні бути вилучені із процесу прийняття рішень про застосування запобіжних заходів. Однак такі матеріали, якщо вони заслуговують на довіру, можуть бути використані як приводи та підстави для проведення відповідних слідчих дій з метою отримання певних доказів, які, у свою чергу, можуть бути покладені в обґрунтування рішення про застосування відповідного примусового заходу.

Отже, матеріали ОРД не можуть бути підставами для прийняття рішень про застосування запобіжних заходів, вони можуть бути лише підставами для проведення відповідних слідчих дій, в результаті яких можуть бути отримані певні докази для обґрунтування таких рішень.